

MDŁY (452) *ai*

mdły, medł (401), **mgły** (51); *mdły, medł* *March*¹, *BierEz* (13), *OpecŻyw* (2), *ForCnR* (3), *FalZioł* (60), *March*³, *RejJóz* (2), *RejKup* (3), *BielKom* (2), *GliczKsiąż*, *LubPs* (14), *GroicPorz* (2), *KrowObr* (9), *RejWiz* (7), *Leop*, *BibRadz* (23), *BielKron* (9), *KochSat*, *Mącz* (43), *SarnUzn* (2), *SienLek* (14), *RejAp*, *GórnDworz* (2), *HistRzym* (4), *RejPos* (55), *BiałKat* (4), *GrzegŚm*, *HistLan*, *RejZwierc* (8), *BielSpr* (3), *WujJud*, *WujJudConf*, *BudBib* (3), *MycPrz*, *Strum*, *BudNT*, *StryjWjaz* (2), *CzechRozm* (2), *KarnNap* (2), *ModrzBaz*, *SkarJedn*, *Oczko* (3), *Calag*; *KochPs*, *SkarŻyw* (3), *KochTr*, *MWilcHist*, *StryjKron* (4), *CzechEp*, *NiemObr* (3), *KochFr*, *KochPhaen*, *KochMRot*, *ReszPrz*, *WerKaz*, *WisznTr*, *KochPieś* (2), *KochSob*, *ArtKanc* (6), *ZawJeft* (3), *Calep* (4), *GrabowSet* (12), *KochFrag* (3), *WujNT* (23), *SiebRozmyśl*, *SkarKazSej*, *SzarzRyt*; *mgły* *MiechGlab*, *KwiatKsiąż* (6), *RybGęśli*; *mdły, medł*: *mgły* *BartBydg* (1 : 1), *BielŻyw* (2 : 2), *GlabGad* (1 : 36), *WróbŻółt* (1 : 2), *HistAl* (4 : 1), *GosłCast* (3 : 1).

mdły, mgły (422), **medł** (22), *mdły, mgły a. medł, megl* (8).

e jasne.

comp i sup (nã)mdlejszy (43 + 5); -ejszy (3), -éjszy (1); -ejszy *ZawJeft*; -ejszy :-éjszy *Oczko* (2 : 1).

sg m N *mdły, mdlejszy, nãmdlejszy* (72), *medł* (19); ~ (*attrib*) *mdły* (13); ~ (*praed*) *mdły* (26), *medł* (19); *mdły* *FalZioł* (5), *GlabGad* (2), *WróbŻółt*, *HistAl*, *BibRadz* (3), *BielKron*, *RejPos* (4), *SkarJedn*, *WujNT*; *medł* *BierEz* (7), *RejJóz*, *RejKup* (2), *RejWiz* (2), *RejZwierc* (2); *mdły* : *medł* *ForCnR* (1 : 1), *Mącz* (3 : 1), *SienLek* (2 : 3). ◊ *G* *mdł(e)go, mdlejsz(e)go* (20). ◊ *D* *mdł(e)mu, mdlejsz(e)mu* (4). ◊ *A* *mdły, mdlejszy* (15), *mdł(é)go, mdlejsz(é)go* (25); -égo (1), -(e)go (24). ◊ *I* *mdłym, mdlejszym* (10), *mdł(e)m* (1); -ym : -(e)m *BibRadz* (2 : 1). ◊ *L* *mdłym* (3). ◊ *f N* *mdłã, mdlejszã* (19), *mdła* (3), *mdł(a), nãmdlejsz(a)* (8); ~ (*attrib*) -ã (12); ~ (*praed*) -ã (6), -a (3); -ã *BielKron*, *Mącz*, *WujJud*, *WujJudConf*, *GosłCast*; -a *Leop*, *BudNT*; -ã : -a *BierEz* (1 : 1). ◊ *G* *mdł(é)j, mdlejsz(é)j* (16); -éj (2), -(e)j (14). ◊ *A* *mdłã, mdlejszã* (19). ◊ *I* *mdłã* (1). ◊ *A a. I* *mdlejszã* (1). *n N* *mdłé, mdlejszé, nãmdlejszé* (40); -é (2), -(e) (38). ◊ *G* *mdł(é)go, mdlejsz(é)go* (27); -égo (2), -(e)go (25). ◊ *D* *mdł(e)mu, mdlejsz(e)mu* (6). ◊ *A* *mdł(e), mdlejsz(e)* (19). ◊ *I* *mdłym* (5). *pl N m pers* *mdli, mdl(e)jszy* (15). *m an* *mdł(e) (cum sb: konie)* (1). *subst* *mdłé, mdlejszé, nãmdlejszé* (18); -é (3), -e (1), -(e) (14); -é *SienLek*, *ZawJeft*; -é; -e *Oczko* (1 : 1). ◊ *G* *mdłych, mdlejszych* (27). ◊ *D* *mdłym, mdlejszym* (10). ◊ *A m pers* *mdłé, mdlejszé* (13), *mdłych* (1) *WujNT*; -é (2), -(e) (11). *subst* *mdłé, mdlejszé, nãmdlejszé* (19); -é (1), -(e) (18). ◊ *I m* *mdłymi* (5), *mdł(e)mi, mdlejsz(e)mi* (2); -ymi *BibRadz* (2), *WujNT* (2); -(e)mi *HistAl*; -ymi : -(e)mi *RejPos* (1 : 1). *f* *mdł(e)mi* (1). ◊ *L* *mdłych* (2) [*cf* też MDLONY].

Składnia comp: mdlejszy niż(li) kto (3) *GlabGad*, *RejPos*, *RejZwierc*, *mdlejszy jako kto* (1) *HistAl*, *mdlejszy nad kogo* (1) *Mącz*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Słaby; debilis *PolAnt*, *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *infirmus* *PolAnt*, *Mącz*, *Vulg*, *Cn*; *imbecillus* (*imbecillis*) *Mącz*, *Cn*; (*virium*) *vacuus, caducus, enervis, fragilis, vescus* *Mącz*; *enerous* *Calep* (452) : *Caducus*, *Przemienny/ Mdli/ Niestały/ włomny. Mącz* 29a; *Vescum*, *Miękki/ mdły/ też máły/ łzczupły. Mącz* 489d, 22d, 29a, 78d [2 r.], 246a [2 r.], 472c; *Calag* 428a; *Calep* 289a, 363a.

A. O istotach żywych, zwłaszcza ludziach, ich cechach i częściach organizmu (333) : V kogo wzrość będzie wyfoki chudy y śmagły znamionuie [...] mgłego, richło wierzącego, w śwych śprawach leniwego *GlabGad* M3v; Ręka gładka tak iż prawie żadnego włółkka [!] nie, vkazuje mgłego niewieściucha y przemiennej woley. *GlabGad* P3, N5, N6v, O2v, O3v, O8v, P4v [2 r.], P5; Zmiłuy fię nádemną Pánie boćiem mdły *BibRadz Ps* 6/3; [*Mówi św. Paweł*] Stałem fię mdłym iako mdły/ ábych mdłe zyłkał *BibRadz 1.Cor* 9/22; ále im poftánowił páłtherze [...] / áby fie nie vnošily iáko mdłe niebożátká/ zá inemi páłtwifki *RejPos* 122v, 122v [2 r.]; *BudBib Sap* 9/5; *ArtKanc* S4v; *GrabowSet* E2; *WujNT Rom* 5/6, 1.*Cor* 9/22, 2.*Cor* 13/4; Mdleyśza/ więc fie ku złému rychléy przyftoſuie. *GosłCast* 30, 23.

mgły w czym (1): Czoło koncżate na skroniach [...] vkazuje nieftatecznego y mgłego w kaźdey rzeczy *GlabGad* N4.

W przeciwstawieniach: »mdły ... mocny (3), mężny« (4): *WróbŻółt* R8v; My głupi dla Kryftufá/ á wy mądrzy w Kryftufie/ my mdli/ á wy mocni/ wy zacnymi/ á my bez vćiwofci. *BibRadz 1.Cor* 4/10; *Mącz* 13c; *SkarŻyw* 21.

W charakterystycznych połączeniach: człowiek mdły (-a, -e) (11), narod (2), niebożátko, owieczka (2), panna (panieneczka) (2), przesławowca; mdłym by(wa)ć (5), czynić (2), stać się (2).

Wyrażenia: »mdłe(-y) naczynie, sąd« [o kobiecie] (3 : 1): wiem ia miła corko że wy biaległowki/ Będać thák mdłym naczyniem częłto vpadacie *HistLan* C4v; *CzechRozm* 241v; áż do śmierci twey nadálfzey małz z nią [żonq] wżyltko wycierpieć/ [...] á śzánowác iey iáko mdłego śędu *KarnNap* Gv; *WerKaz* 287.

»mdła płeć« [o kobiecie] [szyk 4 : 2] (6): *BielKom* G2; Dziękowáli P. bogu wżylcy/ iż [nieprzyjaciele] przez żeńską płeć mdłą ku fromocie y potępie ich wielkości fą porażeni. *BielKron* 114; *SkarŻyw* 21; *StryjKron* 122; *GosłCast* 30 [2 r.].

»mdłe(-a) przyrodzenie, natura« (9 : 2): niewiały we wżytkim fą mgłeyśzego przyrodzenia niż mężowie *GlabGad* M, M7, N2v, N5, N8v, O8v, P; *RejJóz* B5; niewiećia płeć/ będąc mdleyśzey náтуры/ [...] rychley może być przywiedżioná vpominánim y mękami ku wyznánium *GroicPorz* ii2v; *BielSpr* b3v; *KochTr* 24.

Szeregi: »mdły i bojazny (a. bojaźliwy)« [szyk 5 : 2] (7): *GlabGad* N5, O8v, P6, P6v [2 r.], P7; Iuż y pány mdłe/ y boiáźliwe/ męże y chłopy/ w miłości Rzeczypośpo: y śzkod dla niey podeymowánium przechodzą. *SkarKazSej* 669a. [*Ponadto w połączeniach niewspólrzędnych* 2 r.].

»chory a mdły« (1): A thu iuż ony chore á mdłe á práwie iáko ollepione owieczki swoie/ raczył zgániác á przyłęczác do fiebye *RejPos* 324.

»mdły a náłomny« (1): Tákże theż y pánie mátki około dzyeweczek śwych powinny tákież pilność mieć/ gdyż to iełt narod mdły á ná wżytko śnádnie náłomny. *RejZwierc* 7v.

»mdły a niepotężny« (1): O nie zwyciężona ćierzpliwości/ w Chryftuśie Pánie náśzym/ która ták mdłą á nie potężną płeć pánieńską mężną czyni *SkarŻyw* 21.

»słaby, mdły« (1): wśpomni iáko ćię częłto nie dorofłe/ łłábe/ mdłe/ pánienećki záwśtydżily. *ReszPrz* 7.

W *przen* (1) : Vízlá zárázy powietrza złego: A od włafného oycá swoiego Ma być ná mieyfcu bydlęcym daná/ Y iey mdła [errata zmienia: ciepła] krew ma być wylaná? *ZawJeft* 30.

a. W *funkcji rzeczownika* (12) : nádzieio y zbáwienie mdłych wfpomożyćielko wciśnionych wyfluchay nas o Márya. *KrowObr* 176v; *BibRadz* 1.Cor 9/22 [2 r.]; *BudBib* *Iudith* 9/13; Bo prózne wftytko náfze byłoby ftáránie. Byś [...] mdłych łam nie podpierał ręką twey możności. *ArtKanc* L2v; *WujNT* 1.Cor 9/22 [2 r.].

W *przeciwstawieniu*: »mdły ... mocny« (5): Kiedy mocnieyły zwycięży mdleyłfego/ tedy bierze wftytko ymienie iego. *March*¹ A4 [idem] *March*³ V4; *BibRadz* *Ioel* 3/10; *BudBib* *Bar* 5/35; á mdłe swiátá Bog wybrał/ áby zawftydził mocne *WujNT* 1.Cor 1/27.

[Przykłady umieszczone przed **a.** wykazują niesprecyzowany zakres odniesienia, niekiedy z celowym wykorzystaniem wieloznaczności odcieni].

a. Pod względem sił fizycznych; *delumbis, elumbis, languidus* *Mącz, Cn; flaccidus, mancus* *Mącz* (185) : *Elumbis, Mdły. Mącz* 199c, 129a, 206b. [Cf MDLONY]

a. *Słabej konstrukcji fizycznej, wátły, nieodporny; ospały* (44) : Mowił krolowi [kruków] táiemnie. [...] Znałz iże mdłe siły mamy/ Sowam imi nie zdołamy *BierEz* P4v; *OpecŻyw* 157v; ale dzifia rzadko iey [czemierzycy] wzywamy/ bowiem łá ludzie mdleyłzi dzifieyłzych czałow *FalZioł* I 45d, I 45d, IV 11c, 13c, V 17a, d, 30v; *GlabGad* M7v; Sftálem fye práwye yáko cyeń ktory prętko ginye/ Abo yák muchá mdła która s czałem fwym przeminye *LubPs* Zv; *BibRadz* *Rom* 14/2; *BielKron* 335v; przygadza fię rodzącym/ iże y dowcipu bywają gnuśnego/ y ciała mgłego *KwiatKsiąż* A4v; *Mącz* 457b; *SienLek* 10; *RejPos* 70v; *RejZwierc* 7; *BielSpr* 1v; *Strum* Pv; Pokóy nieprzeplácony/ iáko powiedáią Mdli ftárcowie/ którzy fye w nim bárzo kocháią. *ZawJeft* 14; *WujNT* 1.Cor 12/22.

mdły w czym (1): Piłze Phifiologus iż to zwierzę w przednim krzyżu ieft mdleyłze/ ale na zad mocnieyłze *FalZioł* IV 4b.

W *połączeniu szeregowym* (1): Dzyecyę we młdych [lege: młodych] lencyech fwych/ będąc náturei mdley/ wátley/ nyetrwáley/ nye będzie mogło vcząc fię wytrwác *GliczKsiąż* I6v.

W *przeciwstawieniach*: »mdły ... mocny (2), silny« (2): *FalZioł* IV 4b; Czo ieft prawo pięciny, bo czo do nich mgłego wpadnie tam zołtanie, ale czo liłnego mocnego, to wydzie *BielŻyw* 7.

W *charakterystycznych połączeniach*: *mdle(-y, -a, -li) ciało* (3), *czapla, członki, dziatki, głowa, ludzie* (4), *matuchna, mucha, niewiasta, płod* (2), *rzecz, siła (siły)* (2), *starcowie, zajác* (2), *zwierzę*.

Przysłowia: Nietrzebá ważyć lekko mdłych nieprzyiacieli/ Bo y mdła Czáplá czałem Iáftrzábá vbije *StryjKron* 240.

Mężna Orlicá gołębi nie rodzi/ Ani mdły záiac z dużyh Lwow pochodzi. *SzarzRyt* B4v.

Wyrażenie: »przyrodzenie, natura mdła(-e)« [szyk zmienny 7 : 2] (7 : 2): *BierEz* Pv; *FalZioł* [*7], V 19c; richley fię łkazi chlebem nie dopiektym niżli mięsem, zwálzcza kto ieft mdłego przyrodzenia. *GlabGad* G6v, F6; *GliczKsiąż* I6v; *HistRzym* 113v; *RejZwierc* 6v; *SkarŻyw* 46.

Szereg: »chory, (a, albo) mdły« [szyk 2 : 1] (3): A to ftąd dzieciátko bywa/ chore/ mdłe w żywocie/ iże matka nofząc: ono miała nafię iaką niemocz łóżną *FalZioł* V 17d, V 17d, 30v.

W przen (4) : *WróbŻołt* V7v; *BibRadz Ez* 34/21; Mieli też y ci koniecznie mieć ná bączności/ áby byli sfolgowáli temu mdłemu dzieciątku [= *wczesnemu Kościołowi*]/ tey oblubienicy Kriftułowey/ którą ták prętko zálmęcili *SarnUzn* C3.

Szereg: »mdły i chromy« (1): że oni mieli Bogá głupiego/ [...] mdłego y chromego/ bo przez moczy rámieniá y pálcá/ to ielt Duchá świętego *SarnUzn* H2.

αα. *W funkcji rzeczownika (3)* :

W przeciwstawieniach: »mocny (2), duży ... mdły« (3): Abowiem ináčzey ma być męczon młody/ ináčzey łtáry/ ináčzey mdły/ ináčzey duży *GroicPorz* bh4v; To iedno trzebá bączyc áby mocniejzemu więcej/ á mdlejzemu mniej/ y wolniejzszego lekarftwá dáwác. *SienLek* 46, 10.

β. *Oslabiony, wycieńczony; zmęczony; invalidus* *Mącz*, *Cn*; *animo deficiens, viribus exhaustus, syntecticus* *BartBydg*; *mutilus, semivivus* *Mącz* (124) : Pan więc potym z łáźniewy wyzedł/ Y pośiedziawfzy poki był medł: Aże mu łie záchciáło ieść *BierEz* A2v, F4, Iv, Kv, K4, M4, Qv, Q2v; [*młodzieniec*] był wielmi mdły/ a ktemu purgacyie częłte go mdliły. *ForCnR* D2v, D3; *BartBydg* 145; [*Wódka boragowa*] ielt rzecz pomoczna á połilaiącza barzo ludzie mdłe *FalZioł* I 17d, I 16d, 118d, V 8v, 25v, 29v, 68v; Przeto ludzie chorzy bywaią mgli iż w ich kołciach takowy tuk wyłicha. *GlabGad* D2v; *RejKup* h4v, i5, Ov; Bo namędrfzy woźnicá á kiedy mdłe konie/ Tedy w namniejzym błotku po włzy vtonie. *RejWiz* 119; *BielKron* 397v, 404; Non dum sum confirmata valetudine, Yefzczem práwie nie ozdrowiáł/ Medłem yefzcze. *Mącz* 128c, 19b, 76b; *SienLek* 34 [2 r.], 37v, 92; *GórnDworz* K4v; *RejZwierc* 199v; *Oczko* 29, 29v; Ná koniec/ wziáwłzy we mdłą rękę piórko/ Pifałem *KochFr* 75; Iuż mdłe bydło łzuka cieniá/ Y ciekącęgo łtrumieniá *KochSob* 62; *ZawJeft* 14; *Calep* 410a; *KochFrag* 44; *RybGęśli* D.

mdły dla czego [= z powodu czego] (1): po obiedzié łiedzenie nie bywa thák długié: gdyż y ciáłá w ten czás dla gorácá mdlejze *Oczko* 28.

mdły od czego (3): Więc kiedy ná włtecz w drogę łzedł A od głodu bárzo był medł. Rad był onych grufzek dopadł *BierEz* P, Q2v; *Mącz* 164c.

mdły z czego (2): Ledwo zem teraz ze łnu prawie k łobie przyłzedł Y z widzenia łtrałznego y ze łpaniam był medł *RejJóz* K3; *RejWiz* 109.

mdły przed czym (1): Ale pátrząc przed łtráchem przedię był káždy medł. *RejWiz* 83.

W połączeniach szeregowych (5): A ieltli zafie ielt barzo mdła/ leniwa/ obciázála/ znamię iż dziewczka będzie. *FalZioł* V 15; *Mącz* 128c, 474d, 500d; *Calep* 581a.

W przeciwstawieniach: »mdły ... duży, mocny, zdrowy« (3): Kiedy w cięłzkiej niemocy v mdłego człowieká mocz będzie podobien zdrowemu: známionuie álbo obrocenie niemocy w głowę/ álbo łmierć. *SienLek* 22; ieltlić mdły/ połowicę mu pić day/ mocniejzemu włzyftko. *SienLek* 61v; á thák gdy tákowá przygodę obaczyłz/ á baczyłz łye dużym/ krwiá go z Medyány rozerwi: ále ieltlić medł/ przedfye łobie żywot przepuść *SienLek* 81.

W porównaniu (1): *Betiso* [*chwieję się jak litera β*'], *Mdły* yeftem yáko cwikłá [*beta* 'burak']. *Mącz* 24c.

W charakterystycznych połączeniach: *mdle* (-y, -a, -li) *bydło, ciało* (6), *chory, członki, flegmatyk, koleryk, konie, lew, liszka, ludzie (człowiek)* (6), *melankolik, miejsce, młodzieniec* (3), *nieboga, niewiasta,*

ręka, siły; mdły dla gorąca; mdły od głodu (2), od postu; mdły ze spania, z widzenia straszego (z przestachu) (2); barzo mdły (2), wielmi.

Wyrażenie: »mdłe zdrowie« (3): Valetudinem istam infirmam vexare noli, Nieporuŕzay ŕie w ták mdłym zdrowiu twoym. Mqcz 474c, 474b, c.

Szeregi: »chory, (a) mdły« = caducus et infirmus, infirmus et aeger Mqcz [szyk 4 : 2] (6): młodzieńtza chorého a mdłego łátwie vdláwił ij vmorzył. ForCnR E2; Mqcz 29a, 133b, 183d, 199c, 474b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.].

»mdły, (i) słaby« [szyk 2 : 1] (3): Nondum plane sum confirmata valetudine, Yefzczem mdły/ słáby/ nieowfzekim ŕie z choroby pokrzebczył. Mqcz 474c, 474c; MWilkHist L3v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»upadły ani mdły« (1): Kiedy nos y páznogćie v rák y v nog sśinieią/ á chory nie ieŕth vpádły/ áni thež bárzo mdły : Znákći tho dobry SienLek 22v.

W przen (2) : która [dusza] chodzi ŕchyliwŕŕyŕie y mdłá LeopBar 2/18.

Szereg: »głodny i mdły« (1): ábyŕ teraz przyiął Páná Chriftuŕowe Ciáło prawdziwe/ ná pokarm y poŕilene głodney y mdley duŕze twoiey. KarnNap D2.

αα. W funkcji rzeczownika (4) : RejPos 205v; [Pan] Słowem ŕwoim ich wŕzytki choroby okróćił/ Y mdłe ku zdrowiu piérwłzemu wróćił. KochPs 165.

W połączeniu szeregowym (1): Idziŕz thedy rychło ná vlíce á ná roŕchody mieyŕkye/ á vbogich/ mdłych/ ŕlepych/ y chromych náwiedz do domu moiego. RejPos 157.

Szereg: »chory i mdły« (1): A což mu [ociec Jezusowi] to zá kroleŕtvo ŕpráwił wedle człowieczeńŕtwa iego? Otho ŕie przypátrz/ iż vboŕtvo dobrowolne/ [...] chorych y mdłych vzdrawiáne/ y ine rzeczy. RejPos 318.

ββ. O organach i zmysłach: źle funkcjonujący, wrażliwy, niewydolny; chory (46) : tedi [sok cebulny] oŕtrzi mdły ŕluch/ y piŕzczenie z vŕzu oddala FalZioł I 27d; A proch iego [wina muszkatowego kwiatu] w karmiach poŕiwany ŕercze mdłe poŕila FalZioł III 10b, ++2d, I 13d, 24b, 26d, 28d (29); GlabGad B6, E7v; LubPs bb4; KwiatKsiąž D4; Mqcz 200b [2 r.], 468d; przeto o thym więczłzá pracą ma mieć/ co w ŕobie mdleyŕzego zna. SienLek 4v, 143v; Doktor Roizius Iŕzpan [...] lákubelluŕewi Medikowi powiedział gdi go ŕzkálował z mdłego wzroku GórnDworz Q.

mdły dla czego [= z powodu czego] (1): Marcescente adhuc stomacho pridiani cibi onere, Gdy yeŕzcze żołądek mdły był/ dla przeŕzłego obžárŕtwa. Mqcz 209c.

W przeciwstawieniu: »mocny ... mdły« (2): mocznemu żołądkhowi czałe ziarna dawać/ á mdłemu roŕtarte dawać s czynamonem. FalZioł I 62d; GlabGad E7.

W charakterystycznych połączeniach: mdły (-a, -e) członek (członki) (2), głowa (2), kości, mozg, nogi, oko (oczy) (6), serce, ŕluch, stawy, ŕledziona (3), wątroba (3), wzrok (7), żołądek (15), żyła (2); mdły dla przeŕzłego obžarŕtwa; żołądek itd. mdły poŕilać (9), potwierdzać (4), umocniać (2), wspomagać (2).

Szeregi: »mdły a bolący« [szyk 1 :1] (2): Y zafię kthorzy ŕą mdłych á bolących żołądkow/ takieŕz y wątroby złey: nie maią krwie puŕzczać. FalZioł V 57, III 11c.

»chory i (a) mdły« (2): thy rzeczy ŕtarŕzy ie na proch á zmieŕzawŕzy ŕtą wodką/ á tym oczy maczay chore á mdłe FalZioł I 51d, †3b.

γγ. *O roślinach* (3) : Z twéy łáiki [Boże]/ nocna rofá ná mdlé ziólá pádnie *KochPieś* 72 [*idem*] *ArtKanc* P14.

W przeciwstawieniu: »zdrowy ... mdły« (1): Bo káždy [szczep] do korzenia promieniém przerázi: Zdrowym pośilek dáie/ mdlé do kónca kázi. *KochPhaen* 13.

γ. *Przemijający, nietrwały, śmiertelny; fragilis, mortalis* *Mącz* (13) : [wyznam] Iáko długo wthym mdłym żywoćie będę/ iż mocnie wierzyć y dzierzeń będę wiarę krześcijánką *KrowObr* 41; *Fragilis* mortalitas, Mdły rodzaj ludzki. *Mącz* 135d; *BiałKat* 306, 313v [3 r.]; *StryjKron* 617; *GrabowSet* Bv.

W połączeniu szeregowym (1) : Widząc theż [czart] iż prze grzech swoy/ ítrácił nędzny człowiek wśytkę moc swoię/ ták iż zośtáło mdłe/ krewkie/ á odmienne ciáło iego/ ítára fie o to kędy może/ áby go mierził Pánu iego *RejPos* 54.

Szereg: »mdły, (a, i) śmiertelny« [szyk 3 : 1] (4): *Mącz* 232c; Ale mu przedfię odiał [...] onę nieśmiertelność/ [...] ták iż iedno zośtáło mdłe á śmiertelne ciáło iego *RejPos* 53, 222; *GrzegŚm* 21.

b. *Pod względem psychicznym: nieodporny psychicznie, zwłaszcza słabej woli, bojaźliwy; tener* *BartBydg; imbellus* *Mącz* (15) : *BartBydg* 156b; Też namdleyśzy ieśt ten który łam nafię nie zataić niemoże. *BielŻyw* 83; nie máśz ludu mdleyśzego iáko łá Atenowie/ którzy fie bali nawáłności Alexandrowey *HistAl* D7v; *BielKron* 168v; *Mącz* 125d, 165d, 495d; Człowiek mdła rzecz/ iuż fie ímuć. *WisznTr* 26.

mdły na czym (1): Ieśliś tędy do nas przyźzedł/ Pátrż ná cnocie byś nie był medł. *RejZwierc* 236v.

W połączeniach szeregowych (3): *BielKron* 255; Efferemino, Zniewieściam to yeśt z męźnego czynię niewieście/ to yeśt/ Nieśmiále/ Mdłe/ Miękkie. *Mącz* 133a, 498c.

W porównaniu (1): baczę dobrze iż ludu iego ieśt wiele/ ále iáko to nafienie ieśt miękkie/ ták mnimam y lud iego mdły [*sicut hoc semen molles reperiuntur*]. *HistAl* C7v.

Wyrażenie: »mdła natura« (1): káždy ták który fie ná co z młodości zwyczáil/ wśytkę chuc swoię ktemu obroći iákoby mu była przyrodzona/ á ítąd zázwdy mdłą náturę ma *BielSpr* 2v.

W przen (1) : Ieśt [w człowieku] [...] Boiaźń mdła/ żałoć ímutna radoć niepokrita. Nad ktorimi ieśt rozum/ iako Hetman *KochSat* B4v.

c. *Pod względem moralnym: skłonny do złego, grzeszny, małej wiary* (105) : Mdłéciem vmyśły śmiertelnych Y nie naydzieźz nic ítátku w nich *BierEz* N4v; á rozżaliwśzy fie tych thák mdłych niedośtátkow swoich/ [...] íłufźnie mamy prośić Páná swego/ áby dla tych [...] grzechow nálzych/ nie raczył nas wyrzucáć *LubPs* A3v; A wśzákoż iż ieśth mdłem/ á wćieka fie do Bogá *BibRadz* I 138d *marg*, *Rom* 14/21, *2.Cor* 11/21; ktorým [sprzeciwnikom] fie my w krewkości nálzego bárzo mdłego ciáła obronić bez twéy łáiki nie możemy *RejPos* 332v, 52v, 338; *RejZwierc* 196; *WujJud* 67v; *WujJudConf* 67; *CzechRozm* 77v; *SkarJedn* 70; *SkarŻyw* 108; *NiemObr* 6, 45; *KochMRot kt*; *ArtKanc* H7; *GrabowSet* D3v, F4v, N2, O3v; áby mdłym Zydom dopiero náwroconym/ ábo myślącym o náwroceniu/ nie dáli zgorźzenia. *WujNT* 487, 597 *marg*, *1.Cor* 8/11.

W połączeniach szeregowych (7): Ale iż złe á mdłe á grzechem zállepione to nikczemne przyrodzenie nálze/ żadnym obyczáiem tego wćzynić nie może. *RejPos* 229; A ták wćzmy fie tu pilnie/ iákie ieśt człowieczeństwo nálze/ á iáko ieśt mdłe á íłábe á íkázone grzechem nálzym. *RejPos* 332v, 54v, 182, 183, 300v, 329v.

W przeciwstawieniach: »ochotny (2), prędko ... mdły« (3): *BibRadz Mar 14/38*; Boć duch ochotny/ ale cięło mdłe. *WujNT Mar 14/38, Matth 26/41*.

W charakterystycznych połączeniach: *mdły (-a, -e, -li) brat (bracia) (4), ciało (7), człowiek (ludzie) (2), dobrowolność, katolik, nędznik, niedostatek, umysł (mysł) (3), władza, Żyd, żywot; mdły do czasu, w tej mierze; być mdłym (12), stawać się.*

Wyrażenia: »mdłe człowieczeństwo« [szyk 9 : 1] (10): *LubPs ddv*; A tho iż iefzcze nie było poślono Duchem świętym ono mdłe człowieczeństwo iego. *RejPos 207v, 54v, 182, 183, 206v, 246v (9)*.

»mdłe (-a) (jest) przyrodzenie, natura« [szyk 18 : 10] (23 : 5): *OpecŻyw 100v; BielKom B3v; LubPs N3v, X4, X4v, Z3v, bb5 marg; RejWiz 129; BibRadz I 53c marg; BielKron 9; Thák iáko to on íam [...] o mdłym przyrodzeniu nędznego człowieczeństwa náfzego tu [...] wípomináć raczy RejPos 182, 81v, 100v, 101, 229, 241v (14); RejZwierc 2; ArtKanc A19v, N2; Więc fię bronić ímyłowi/ Mdła náturá/ nie może GrabowSet G3.*

»mdłe (jest) serce« [szyk 2 : 1] (3): káżdą głowá (ípráwioná ief) ku niemocy, á káżdę ferce mdłe ief [et omne cor infirmum est]. *BibRadz Is 1/5; RejPos 3, 238v*.

»mdłe Sumnienie« = *conscientia infirma Vulg* [szyk 5 : 2] (7): Bártłomieiu święty/ mdłe náfze sumnienie vletz y vzdrow. *KrowObr 162v, 162v marg, Qq4v; RejPos 174v; WujNT 1.Cor 8/7, 10, 12*.

Szeregi: »mdły, (a) grzeszny (a. grzechem zgwałcony, a. zboláły grzechem)« (3): á iuz potym doftátecnie może być vzdrowione mdłe á zboláłe grzechem człowieczeństwo iego *RejPos [236]v, Ooov; NiemObr 121. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]*.

»mdły a krewki« [szyk 6 : 2] (8): *OpecŻyw 100v*; ktorými [złóściami] z náfzey krewkiej á mdłej nátury obrażamy máiefat iego. *LubPs X4, N3v [2 r.], bb5 marg, ddV; RejPos 206v, 246v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]*.

»nędzny (a. znędzony), (a) mdły« [szyk 2 : 1] (3): kthorym [przekłęciem] cie záfzdy ítráfzliwy Moízefz trapił/ á ítráfzył nędzne á mdłe sumnienie twoie *RejPos 174v, 329v; GrabowSet H4*.

»mdły a nikczemny« (1): Abowiem obaczywał then wízechmogący Pan tho mdłe á nikczemne przyrodzenie człowieczeństwa náfzego *RejPos 241v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]*.

»mdły a skażony« (2): áby tu wízytkiemu wyernemu zebrániu íwemu/ vczyńił [święty kapłan] nápráwienie mdłej á íkážoney nátury człowieczeńskiej *LubPs Z3v, T6. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]*.

»mdły i (a) (za)niedbały« (2): *RejPos 60v; [miejsca Pisma św.] przeciw haeretykom: ktorých zdrády/ mdleyíze y niedbáfze Kátholiki ószukiwáć nigdy nie przeftáią. WujNT przedm 3*.

W przen (8) :

Wyrażenie: »mdła krewkość« (8): *LubPs T6, X4; podeprzy Boże wízechmogący náfz tych mdłych krewkości náfzych RejPos Ooo4v; GrabowSet Bv, H4, P, S2, S4v*.

αα. *W funkcji rzeczownika (16) :* *LubPs B3v marg; Wípomoż mdłe/ y náwroc błádzące. KrowObr 176v; Páweł mowi o mdłych ktorzy iefzcze nie máią dofkónáley wiadomóści o wolności krześciáńskiej BibRadz II 90c marg, II 90d marg, Rom 15/1; WujNT 1.Cor 8/9, Bbbbbbb3*.

W połączeniu szeregowym (1): O Watzławie Swiátłóści/ y lekárftwo grzeźnych Zbáwienie mdłych/ Wípomożenie vcífnionych. *KrowObr 175*.

W przeciwstawieniu: »mocny ... mdły« (5): Aby mocni w wierze nie gárdźili mdłymi/ á iżby mdli nie łádzili mocnych. *BibRadz Rom 14 arg, II 90c marg; WujNT 568, 570.*

Szeregi: »mdły i grzeszny« (2): Dla tego ten święty vmętzon/ áby był zbáwieniem mdłych/ y lekárftwem grzełznych *KrowObr 175, 217v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].*

»mdły i niedoskonały« (1): [*aby tak żyli*] nie dawáiąc mdleyfzym y niedołkonáfłzym żadnego pogorłżenia. *WujNT 520.*

d. *Pod względem umysłowym: niepojętny, głupi (13) :* wcząc wftáwicznie przez łłowá fwoie święte/ iáko łáfkáwy á dobrotliwy ociec mdłego á słabo rozumieácego fynaczká fwego *RejPos 337v; Ciebie mdłe Muze mnie chcá mieć Mecenáfem StryjWjaz A2v, A2.*

mgły w czym (1): ktore [*dowcipy*] gdyż w inłzych rzeczach mgle łą/ á włzakofz w iedney albo w drugiey rzeczy doftateczne bywaią. *KwiatKsiąz K2v.*

Wyrażenie: »mdły rozum, umysł« [*szyk 3 : 2*] (4 : 1): Iełtli też w ktorim połpołstwie łprawce mdłego rozumu będą: łą iakoby głowa boleściami rozdęta *BielŻyw 84; RejWiz 119 marg, Dd2; KwiatKsiąz D, F2.*

αα. *Niezdolny do pojęcia spraw boskich (4) :*

Wyrażenie: »mdły rozum« [*szyk 2 : 1*] (3): *RejAp AA6v; iełli nas [Bóg] nie podeprze łáfká [...]* á nie obiáśni nam tych mdłych rozumow náłzych/ [...] iużby było trudne obáczenie náłze *RejPos 116; KochFrag 23.*

Szereg: »głupi i mdły« (1): Y wyniešie fię przez głupią y mdłą pychę Y wielmożnić fię będzie przeciw káżdemu Bogu *CzechEp 412.*

e. *Pod względem sytuacyjnym (15) :*

Wyrażenie: »mdła rada około ciebie« = *źle z tobą (1):* włzędy á włzędy zła á bárzo mdła rádá około ciebie/ gđykolwiek namniey odłthąpiłz od opátrżności Páná tego *RejPos 240.*

Szereg: »nędzny a mdły« (1): ábychmy też ták czynili [= *tak jak Chrystus*] nád nędzniefzemi a mdleyfzemi bliźnimi twemi/ niżlichmy fámi. *RejPos 211v.*

α. *Słaby militarnie, niezdatny do prowadzenia walki (9) :* *HistAl C8v, D8v; [Mahomet]* kazał włythkim bez przełtánia ku łsturmu iść [...]/ máiąc iuż zá mdłe obleżeńce *BielKron 250, 254v; MycPrz I C4; Nietrzebá ważyć lekko mdłych nieprzyiacieli StryjKron 240.*

W przen (2) : przed ktorym on [*szatan*] drży wftáwicznie/ á bárzo mdłe iełt krolełstwo iego *RejPos 212v.*

Szereg: »słaby a mdły« (1): gdyż on [*człowiek*] iełt słáby á mdły przeciwko ták łrogiemu á ták mocnemu walecznikowi á łpreciwnikowi [*tj. szatanowi*] fwoiemu. *RejPos 331.*

αα. *W funkcji rzeczownika (1) :* zápráwdęs ze mdłemi boiował/ á iżes ie zwyciężył/ mnimáfz áby wyfokofć náłzę pod twoię máłofć podbił *HistAl G7.*

β. *Bezbronny, nie mogący się oprzeć przemocy; imbecillis Modrz (4) :* A nędznik przedfię przed tym [= *przed nadmiernymi podatkami*] mułi być záfwdy medł. *RejZwierc 245.*

mdły do czego (1): A czem kto vbożłzy/ á álbo do wwiárowánia krzywdy mdleyfzy/ [...] tem bárżiey podległ pod rázy y nábiegánia tey wolności. *ModrzBaz 141.*

W połączeniu szeregowym (1): Ludzye prości/ ludzie mdli/ ludzie vbodzy [...] przypátruią fie themu świętemu powołaniu iego *RejPos* 160.

Szereg: »mdły a niepotężny« (1): Ná potrzebę poľpolitą [...] męłtwá y wielkiego fercá wżywać/ toć iest práwe żołnierzłtwo: á nie ono/ ktore się nád bliźnym mdleyłzym y niepotężnym pałtwi. *SkarŻyw* 189.

B. O rzeczach i zjawiskach (36) : Bo nie możność zakonu gdy mdłá byłá [*infirmabatur*] przez ciało *BudNT Rom* 8/3.

Szereg: »mdły i niedostateczny« = *infirmus et egenus PolAnt, Vulg* (2): iákoż się wrácaćie ná zad ku poczátkom mdłym y niedořtátecznym/ kthorym zálie chcećie służyć iáko y pirwey? *BibRadz Gal* 4/9; *WujNT Gal* 4/9.

a. Nieintensywny (25) :

α. O zjawiskach fizycznych (10) : Słońce ktore iest wielki przyjaciel żywotowi człowieczemu/ gdy będzie promieni mdłych/ [...] nie może wilkołci grubych rozpuřzczać *FalZioł* V 72, V 32v, 72; gdyż ich ciepło mgłę [!] nie może trawić *GlabGad* H8v, B5, E4; *SienLek* Vuu4.

Szereg:»leniwy a mgły« (1): puls leniwy á mgły [*znamionuje*] zimność fercza á mgłóć członkow. *GlabGad* E4.

αα. O lekarstwach: słabo działający (2) :

W przeciwstawieniu: »mocny ... mdły« (2): Naprzod vwarz rzeczy mocniejszye potym włoż mdleyłze *FalZioł* II 21c, II 21d.

ββ. [O winie:

W przeciwstawieniu: »mdły ... mocny«: Potrzebá też sędy wyproźnione nátychmiałt wypłokáć wodą słońá/ [...] zwłářzczá byłoliby mdłe wino/ ále iesli po mocnym winie dofyć iest tylko dobrze sáđ zátkáć *Cresc* 1571 345 (*Linde*).]

β. O cechach, uczuciach i działaniu ludzkim (15) : im dłużej człowiek zamilcza grzechy fwe nieřpowiadaiąc fie ich tym mgleyłze bywaią cznoty iego. *WróbŻołt* K6; Bo w tobye Pánu moim máiąc fwe vřánie/ Nie będę nic nákázon w fwoie mdłe řtáránie *LubPs* Gv; *KwiatKsiąż* K4v; *Mącz* 206b; *RejPos* 257v.

Przysłowie: by namgleyłza obrona dobra iest będzieli tilko zgodna. *BielŻyw* 41.

Wyrażenie: »mdłá wiara; mdły w wierze« = *infirmus in fide PolAnt [szyk 7 : 1]* (5; 3): Modlitwą wiárá mdłá bywa vřwierdzoną *BibRadz* II 12a *marg, Rom* 14/1; ále iż y wy teraz/ będąc iefzće ludźmi mdłymi w wierze/ [...] y tego co wam powiedam wyrozumieć nie możecie *RejPos* 131, 69, [236], 245; *WujNT* 570; dla mdłéy wiáry przydał/ że potrzebá/ Aby im Duchá prawdy zesłá z fwégo niebá. *SiebRozmyśl* K2v.

Szereg: »mały, to jest mgły« (1): tak też y znamiona niżej wypisane dobroć albo złoć mnieyřą to iest mgleyłřą w nich vkazuią. *GlabGad* M.

b. Nieodporny na działanie czynników fizycznych, łatwy do zniszczenia; łamliwy (6) : *GlabGad* Bv; obiezdził około miałta, przepatrzaiąc kędibi namgleyłze było abigo tim richley dobył [*qua parte impeteret eam et dirumpet*] *MiechGlab* 56; *Fragilis, Mdły/ Niemocny* přętko fie złamie. *Mącz* 135d; *HistRzym* 94, 94v [2 r.].

c. *Bezcielesny, niematerialny (2)* : Ony mdłe subtylności [*tj. duch w ciele*] nie mogą wyproftać/
Aby rozum przy duży zupełną mógł zoftać. *RejWiz* 119; o nieznośna księni Mdłych bogów/ y pod
ziemią miezkáiących ćieni. *KochFrag* 52.

Synonimy: słaby; A.c. krewki; B.a. mały; c. nikczemny.

AŻ